

Пригодій А. В.
Чернігівський національний педагогічний
університет імені Т. Г. Шевченка

ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті проаналізовано ступінь розробленості педагогічної професіоналізації в психолого-педагогічній літературі, виявлено фактори та обґрунтовані концептуальні позиції формування дослідницької компетентності майбутнього вчителя технологій.

Ключові слова: дослідницька компетентність, учитель технологій.

Актуальність теми. Сьогодні пріоритетним завданням підготовки фахівця системи загальної середньої освіти стає його орієнтованість на фундаментальну підготовку та на тісний зв'язок теорії з практикою. У даному контексті актуальною стає проблема модернізації освітнього процесу, пов'язаного з формуванням дослідницької компетентності майбутнього вчителя технологій.

Аналіз досліджень з проблеми. Розробка моделі дослідницької підготовки майбутнього педагога стає можливою завдяки особистісно-орієнтованій та діяльній парадигмі освіти. Дослідники єдині в думці, що формування професійної компетентності педагога здійснюється в умовах системності та безперервності освітнього процесу (Е. Гусинський, М. Кларін, Г. Щедровицький та ін.), його орієнтованості на індивідуальні особливості кожного студента (В. Дьяченко, Д. Данилов, Є. Нікітіна та ін.), технологічності (Н. Кузьміна, М. Кларін, Л. Мітіна та ін.) і прогнозованості результату навчання (Н. Амінов, Б. Гершунській, В. Семіченко та ін.)

Дана проблема розглядається в аспекті різних теоретичних підходів до спільної (Е. Зеєр, В. Ковалевський, А. Турчинов, В. Шадриков та ін.) і педагогічної професіології (В. Загвязінській, В. Краєвський, Н. Кузьміна, І. Пастухова та ін.), до розвитку професійно значущих якостей студента (Н. Амінов, Л. Федорова, М. Фомін та ін.), його мотиваційної сфери, інтелектуальних здібностей (Дж. Гілфорд, П. Кабанов, В. Ковальов, В. Крутецькій, Ж. Піаже, Х. Хеккаузен та ін.), його орієнтованості на саморозвиток (К. Вазін, В. Гузеєв, Л. Куликова, О. Найн, Г. Цукерман та ін.).

Мета статті – визначити теоретико-методологічні основи процесу формування дослідницької компетентності майбутніх вчителів технологій.

Виклад матеріалу. Вихідною точкою дослідження є те, що сучасна професіологія характеризує ступінь готовності фахівця до діяльності за трьома рівнями: перший рівень – елементарна готовність (наявність елементарних теоретичних знань і практичних вмінь); другий рівень – функціональна готовність (уміння самостійно добувати професійно-значущі знання та вміння); третій – компетентна готовність, що передбачає творчу роботу фахівця.

Спираючись на праці Н. Кузьміної, А. Маркової, А. Хуторського, В. Ядова, виходимо з того, що дослідницька компетентність вчителя представляє собою здійснення педагогічної діяльності на високому науково-професійному рівні.

Інша позиція виходить з аналізу класифікації компонентів дослідницької готовності майбутнього вчителя. Приєднуємося до думки В. Андрєєва, В. Лазарєва, М. Ставрїнова, що дослідницька компетентність має складну структурну конструкцію:

1. Когнітивний, або професійно-особистісний компонент забезпечує готовність фахівця до гностичної функції – високий рівень інтелектуальних здібностей, творчий підхід до сприйняття та аналізу наукової інформації, вибір певної наукової позиції і т.д.

2. Світоглядний компонент. Дослідницька компетентність у рамках цього компоненту включає поняття методологічної компетентності майбутнього вчителя як носія професійно-педагогічних цінностей.

3. Орієнтовний і технологічний компоненти можна визначити як діяльнісний (технологічний), оскільки він містить сукупність таких спеціальних якостей, як уміння формулювати проблему, організувати дослідний процес, створювати проекти, аналізувати та використовувати результати наукового пошуку.

4. Комунікативний компонент – вміння чітко і ясно формулювати свої думки, доводити вибір власної позиції, вміти входити в контакт з учнями та іншими учасниками проведеного дослідження, володіти вміннями публічного виступу тощо.

Аналіз теорії професіології в працях Е. Зеєра, А. Турчинова, В. Шадрікова показує, що професійне становлення людини умовно проходить через професійне самовизначення (старший шкільний вік), професійну самоідентифікацію (роки професійної освіти), розпредметнення професійної діяльності (період набуття професійного досвіду) та її опрідметнення (безпосередня професійна діяльність).

У процесі традиційної професійної освіти реалізуються лише два перші етапи. У зв'язку з новими тенденціями підготовки компетентного фахівця, з метою формування в нього досвіду здійснення наукового дослідження, виникає необхідність перенести розпредметнення професійної діяльності на роки професійного навчання.

Все це спонукає до аналізу сукупності факторів, що обумовлюють компетентнісний рівень підготовленості фахівця. У дослідженнях Л. Виготського, О. Леонтьєва, С. Рубінштейна професійне становлення фахівця розглядається як процес, що відбувається під впливом зовнішніх (соціально-педагогічних) і внутрішніх (психолого-педагогічних) чинників. У цьому аспекті визначені зовнішні фактори – нормативно-правовий, фактори середовища і регіоналізації; внутрішні – психолого-педагогічний фактор і фактор персоніфікації.

Нормативно-правовий чинник на конкретному етапі розвитку суспільства покликаний забезпечити пріоритетні завдання підготовки спеціалістів на державному рівні. Державні документи стимулюють активний пошук нових підходів до проблеми підвищення якості підготовки фахівців.

Звідси важливими для підвищення дослідницької компетентності майбутнього вчителя технологій виступають наступні положення нормативно-правової реорганізації професійної освіти: безперервність освіти як по вертикалі (від дитячого садка до вузу і перепідготовки), так і по горизонталі, на стику спеціальностей, для успішного вирішення складних багатопроблемних проблем; вивчення та використання досвіду різних систем освіти, побудованих з урахуванням регіональних умов, економічних можливостей і національних традицій; взаємозв'язок та взаємообмін всіх форм і методів освіти, що гармонійно доповнюють зміст середньої та вищої професійної педагогічної освіти.

Проблема регіоналізації спирається на такі підходи, як гуманістичний (розвиток і саморозвиток особистості майбутнього вчителя технологій), культурологічний (продуктивне засвоєння майбутнім вчителем технологій культурного досвіду попередніх поколінь), соціально-психологічний (засвоєння геополітичної, економіко-географічної, соціально-культурної і етнопсихологічної специфіки свого регіону).

Спосіб реалізації цих підходів представляється в модернізації змісту освіти, в диференціації та індивідуалізації розвитку наукового та творчого потенціалу студентів.

Наступний фактор – середовище, що трактується багатьма дослідниками як комплекс природних і соціальних умов, де відбувається соціалізація особистості (Л. Виготський, Д. Данилов, О. Петунін та ін.). Воно розглядається як світ людського буття, де спілкування і діяльність стають рушійними силами розвитку людини і формують її внутрішній світ (Л. Кулікова, Г. Цукерман та ін.).

У такому аспекті освітній простір трактується як існуюче в соціумі місце, де суб'єктивно задається безліч відносин і зв'язків, де здійснюється активна діяльність різних систем з розвитку індивіда та його соціалізації.

На цій основі дослідницькі знання та вміння можуть бути сформовані в спеціально створеному, продуманому освітньому просторі, де забезпечується: розвиток індивідуальних можливостей студентів у оволодінні дослідницькою працею; пошук і вибір ефективних форм, засобів та технологій підвищення дослідницької готовності майбутнього вчителя технологій; накопичення студентом мінімального дослідницького досвіду через участь у науково-практичних заходах тощо. У такому випадку середовище стає ще й пріоритетним направляючим чинником.

Аналіз сутності психолого-педагогічного чинника – пріоритетною детермінантою формування особистості майбутнього вчителя технологій, побудований на основі досліджень Л. Виготського, Е. Еріксона, Л. Колберга, О. Леонт'єва, Р. Сірса, З. Фрейда, В. Штерна, та інших, де йдеться про те, що особистість формується в умовах її активної соціалізації. У цьому плані процес формування дослідницької компетентності збігається з юнацьким періодом розвитку людини, що вважається сензитивним для професійної освіти, в тому числі і для формування її дослідницької компетентності: педагогу-досліднику необхідно володіти високими інтелектуальними та творчими здібностями, що є базовою основою науково-пошукової діяльності.

Одним з факторів розвитку дослідницької компетентності студента фахівці вважають персоніфікацію як спеціально побудований освітній простір (В. Андреев, Д. Данилов, В. Загвязінський, В. Кан-Калік, В. Краєвський та ін.). Методологічною основою персоніфікації розвитку особистості є філософська ідея про соціальну цінність безперервної творчої діяльності людини, що формує і розвиває “вільну особистість” (М. Бердяєв, Ж. Сартр, К. Ясперс та ін.). При цьому виходимо з положення, що розвиток особистості – це продукт її саморозвитку (К. Вазін, В. Гузєєв, Л. Кулікова та ін.).

У зв'язку з цим найкращою умовою дослідницького саморозвитку студента є його активна творча діяльність, спрямована ним самим на розвиток цінності власної самостійності.

Узагальнюючи вищевикладене, визначимо, що дослідницька компетентність майбутнього вчителя технологій може бути успішно сформована, якщо:

- освітній процес здійснюється з урахуванням державної, регіональної та національної політики;
- особистісний та освітній потенціал студента реалізується в індивідуальному режимі як результат цілеспрямованого саморозвитку;
- розкриття та розвиток особистісного та науково-творчого потенціалу студента забезпечується створенням відповідного індивідуального освітнього простору;
- процес творчого науково-пізнавального саморозвитку студента розглядається як спеціально організований науково обґрунтований процес.

Висновок. Педагогічна цінність дослідницької компетентності майбутнього вчителя технологій, як стимулу його особистісно-професійного становлення, полягає в актуалізації розвитку його особистісних і професійних якостей, в інтеграції ціннісних орієнтацій саморозвитку, у підвищенні професійного статусу як майбутнього компетентного фахівця. Ефективність освітнього простору визначається модернізацією наявної системи освіти, що дозволяє майбутнім вчителям технологій виводити себе і свою дослідницьку діяльність на рівень цілеспрямованої зміни.

Перспективи подальших досліджень. Дана проблема багатоаспектна, а тому перспективна і потребує подальшого вивчення. Цікавими та корисними у подальшому розвитку проблеми можна вважати такі напрямки: пошук ефективних технологій і засобів формування дослідницької компетентності майбутнього вчителя технологій; вивчення і використання нових інформаційних засобів в освітньому процесі.

Використана література:

1. Авдеева Н. Ключевые компетентности – новая парадигма результата образования / Н. Авдеева // Педагогика. – 2003. – № 5. – С. 34-39.
2. Гушлевська І. Поняття компетентності у вітчизняній та зарубіжній педагогіці / І. Гушлевська // Шлях освіти. – 2004. – № 3. – С. 22-24.
3. Життєва компетентність особистості // Науково-методичний посібник / за ред. Л. Сохань, І. Єрмакова та ін. – К. : Богдана, 2003. – 520 с.
4. Компетентнісний підхід у сучасній освіті / під заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : К.І.С., 2004. – 112 с.
5. Тараненко І. Розвиток життєвої компетентності та соціальної інтеграції / І. Тараненко // Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство. – К. : Контекст, 2000. – С. 37-40.

Пригодий А. В. Формирование исследовательской компетентности будущих учителей технологии.

В статье проанализирована степень разработанности педагогической профессионализации в психолого-педагогической литературе, выявлены факторы и обоснованы концептуальные позиции формирования исследовательской компетентности будущего учителя технологий.

Ключевые слова: исследовательская компетентность, учитель технологий.

Prihodiy A. V. The research competence of the future teachers of technology.

The article analyzed the degree of exploration in the professionalization of teaching psychological and educational literature and identified factors and justified conceptual positions of the research competence of future teachers of technology.

Keywords: research competence, the teacher technologies.

Процко Х. В.
Чернігівського національного педагогічного
університету імені Т.Г. Шевченка

ВИЗНАЧЕННЯ РІВНІВ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті розглянуто використання експертного методу парних порівнянь з метою визначення рівнів профорієнтаційної компетентності майбутніх учителів технологій.

Ключові слова: профорієнтаційна компетентність, рівні профорієнтаційної компетентності, ключові змістовні компетентності, операційно-діяльнісні компетентності.

Актуальність теми. Питання підготовки майбутніх учителів до профорієнтаційної роботи вже розглядалося у педагогічній практиці, але входження України до Болонського процесу вимагає від системи освіти впровадження загальноєвропейських стандартів. Однією з таких вимог є спрямування навчально-виховного процесу на компетентнісний підхід.

Отже, під час формування профорієнтаційної компетентності майбутніх учителів технологій необхідно чітко окреслити рівні та методи її визначення. Це дозволить більш ефективно проводити підготовку майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в загальноосвітній школі.

Мета – надати характеристику та обґрунтувати за допомогою експертного методу парних порівнянь розроблені рівні сформованості профорієнтаційної компетентності майбутніх учителів технологій.

Під час підготовки майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи у загальноосвітній школі необхідно спрямувати увагу на формування профорієнтаційної компетентності на високому рівні.